

kontrolfunktionen. Forfatterens arbejde som udvalgssekretær har givet ham en viden om og indsigt i udvalgsarbejdet, som han generøst delagtiggør læseren i.

Selv finder jeg, at kapitlerne om relationen mellem de stående udvalg og partigrupperne er de mest interessante. Forfatteren når her frem til, at det - groft sagt - er lovbehandlingen, der dominerer udvalgs møderne og ikke kontrolfunktionen, at de politiske forhandlinger og beslutninger om lovforslag mv. i langt de fleste tilfælde træffes af partigrupperne og deres repræsentanter *forud* for møderne, at udvalgsaktiviteten ikke kan lokaliseres alene til mødelokalerne, men er spredt i tid og rum, at det med andre ord er partigrupperne, som er de centrale politiske aktører i udvalgene (s. 122-123).

Det rejser naturligt spørgsmålet, hvordan partigrupperne koordinerer deres arbejds- og beslutningsprocesser, så de kan optræde som en enhedsaktør på de 24 arenaer (udvalg). Her viser Henrik Jensens analyse, at arbejdsdelingen i partigrupperne afspejler udvalgsstrukturen (eller omvendt?), at kravene til koordination i og mellem partigrupperne vokser, når en gruppe går i regering, og at der så endvidere sker en forskydning af beslutningsprocesserne for lovinitiativernes vedkommende over mod gruppens ministre og de ressourcer, de kan trække på i ministeriet, at heller ikke gruppernes koordinationsprocesser kun finder sted på gruppemøder, men i lige så høj grad finder sted uden for disse, at der er en overrepræsentation af personer med sektorbettinget ekspertise blandt ordførerne, samt at der i stigende grad har gjort sig nogle tværgående koordinationsproblemer gældende inden for grupperne, og at dette især har gjort sig gældende i forholdet mellem Europaudvalget og ressortudvalgene (s. 146).

Jensens afhandling viser således - blandt flere andre relevante resultater - at partigrupperne er endog særdeles centralt placeret i Folketingets arbejde. Men vidste vi ikke det før? Tjæ, joe, sådan nok i al almindelighed. Men mere konkret og dokumenteret viden om, hvor, hvordan og hvornår i processen de spiller en rolle, og hvordan udviklingen har formet sig over tid, er hidtil ikke blevet viet særlig megen opmærksomhed i det politologiske forskningsmiljø. Og vi skal ikke underkende, at en af samfundsvidenskabernes vigtigste opgaver er at aflive myter og bekræfte banaliteter.

Afhandlingens store fortjeneste er, at den fremlægger et omfattende materiale om udvalgenes arbejde og vigtige sider af parlamentarisk adfærd. Den fremlægger klarere og mere veldokumenteret, end det tidligere er sket i dansk statskundskab, hvordan udvalgsarbejdet faktisk foregår og bidrager dermed til at korrigere mange udbredte myter og misforståelser.

Bogen vil derfor være umulig at komme udenom, både når det gælder den fremtidig udforskning af Folketingets arbejde, og når der på universitetsniveau skal undervises i det danske politiske system.

Lars Bille
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Eggert Petersen m.fl., *Danskernes trivsel, holdninger og selvansvarlighed under „opsvinget“*. Træk af den politisk-psykologiske udvikling 1982-86-88-90-94, Århus: Psykologisk Institut, 1996, 349 s., kr. 198,00.

Denne bog indgår i den række af rapporter baseret på interviewundersøgelser,

kontrolfunktionen. Forfatterens arbejde som udvalgssekretær har givet ham en viden om og indsigt i udvalgsarbejdet, som han generøst delagtiggør læseren i.

Selv finder jeg, at kapitlerne om relationen mellem de stående udvalg og partigrupperne er de mest interessante. Forfatteren når her frem til, at det - groft sagt - er lovbehandlingen, der dominerer udvalgs møderne og ikke kontrolfunktionen, at de politiske forhandlinger og beslutninger om lovforslag mv. i langt de fleste tilfælde træffes af partigrupperne og deres repræsentanter *forud* for møderne, at udvalgsaktiviteten ikke kan lokaliseres alene til mødelokalerne, men er spredt i tid og rum, at det med andre ord er partigrupperne, som er de centrale politiske aktører i udvalgene (s. 122-123).

Det rejser naturligt spørgsmålet, hvordan partigrupperne koordinerer deres arbejds- og beslutningsprocesser, så de kan optræde som en enhedsaktør på de 24 arenaer (udvalg). Her viser Henrik Jensens analyse, at arbejdsdelingen i partigrupperne afspejler udvalgsstrukturen (eller omvendt?), at kravene til koordination i og mellem partigrupperne vokser, når en gruppe går i regering, og at der så endvidere sker en forskydning af beslutningsprocesserne for lovinitiativernes vedkommende over mod gruppens ministre og de ressourcer, de kan trække på i ministeriet, at heller ikke gruppernes koordinationsprocesser kun finder sted på gruppemøder, men i lige så høj grad finder sted uden for disse, at der er en overrepræsentation af personer med sektorbetinget ekspertise blandt ordførerne, samt at der i stigende grad har gjort sig nogle tværgående koordinationsproblemer gældende inden for grupperne, og at dette især har gjort sig gældende i forholdet mellem Europaudvalget og ressortudvalgene (s. 146).

Jensens afhandling viser således - blandt flere andre relevante resultater - at partigrupperne er endog særdeles centralt placeret i Folketingets arbejde. Men vidste vi ikke det før? Tjæ, joe, sådan nok i al almindelighed. Men mere konkret og dokumenteret viden om, hvor, hvordan og hvornår i processen de spiller en rolle, og hvordan udviklingen har formet sig over tid, er hidtil ikke blevet viet særlig megen opmærksomhed i det politologiske forskningsmiljø. Og vi skal ikke underkende, at en af samfundsvidenskabernes vigtigste opgaver er at aflive myter og bekræfte banaliteter.

Afhandlingens store fortjeneste er, at den fremlægger et omfattende materiale om udvalgenes arbejde og vigtige sider af parlamentarisk adfærd. Den fremlægger klarere og mere veldokumenteret, end det tidligere er sket i dansk statskundskab, hvordan udvalgsarbejdet faktisk foregår og bidrager dermed til at korrigere mange udbredte myter og misforståelser.

Bogen vil derfor være umulig at komme udenom, både når det gælder den fremtidig udforskning af Folketingets arbejde, og når der på universitetsniveau skal undervises i det danske politiske system.

Lars Bille
Institut for Statskundskab
Københavns Universitet

Eggert Petersen m.fl., *Danskernes trivsel, holdninger og selvansvarlighed under „opsvinget“*. Træk af den politisk-psykologiske udvikling 1982-86-88-90-94, Århus: Psykologisk Institut, 1996, 349 s., kr. 198,00.

Denne bog indgår i den række af rapporter baseret på interviewundersøgelser,

som medarbejdere ved Psykologisk Institut indledte i 1982. Efter et kort indledende kapitel af Eggert Petersen falder bogen i fire dele: Eggert Petersen, „Den samfundspsykologiske udvikling 1982-1986-1988-1990-1994“ (kapitel 2), Jørgen Goul Andersen, „Hvordan skal arbejdsløsheden bekæmpes?“ (kapitel 3), Jørgen Dalberg-Larsen, „Studier i retsbevidstheden. Især om holdninger til rusmiddelregulering“ (kapitel 4), og Knud-Erik Sabroe, „Alkoholforbrug og forbrugsrelaterede holdninger. Udviklingsanalyser“ (kapitel 5).

Eggert Petersens og Goul Andersens kapitler er væsentlig længere end de to sidste. Egentlig er det kun Eggert Petersens, der rummer det i titlen lovede tidsperspektiv, og som drager fordel af, at de samme spørgsmål efterhånden er blevet stillet fem gange i løbet af perioden fra 1982 til 1994 - 14 år, hvor Danmarks økonomiske klima som bekendt har svinget en hel del. Goul Andersens kapitel bygger derimod kun på spørgsmål fra 1994-undersøgelsen samt vælgerundersøgelsen senere samme år. Dalberg-Larsens og Sabroes spørgsmål kom først med i undersøgelsen i 1988.

For at springe hen over de mange sindrigheder ved begrebsdannelsen og analysemetoden, rummer Eggert Petersens undersøgelse det interessante resultat, at den økonomiske krise omkring 1980 - og den mindre krise i 1987-88 - på visse punkter har virket positivt på danskerne. Krisen lærte os at resignere, at tilpasse de begrænsede muligheder, samfundet kunne tilbyde. Under de såkaldt gode tider 1960-73 steg således kriminaliteten, selvmordstallet, indtagelsen af alkohol og psyko-farmaka, indlæggelsen på psykiatriske hospitaler mv., navnlig i slutningen af perioden. Billedet vendte i den anden halvdel af 1970'erne og især efter 1980.

Åbenbart har de to oliekriser haft en rensende effekt på danskernes mental-hygieniske tilstand, for da den fornyede vækst satte ind omkring 1983, havde væksten ikke de samme problematiske sidevirkninger som tidligere.

Men der sættes også nogle alvorlige minusser ved denne udvikling. For det første har krisen forstærket den økonomiske og sociale ulighed. „Det store flertal af befolkningen ... har udvalgt et mindretal ... af de arbejdsløse og iøvrigt socialt og økonomisk dårligt stillede grupper til først og fremmest at bære krisens byrder“ (p. 10). Denne mangel på solidaritet synes at fortsætte med at gøre sig gældende under det efterfølgende opsving. For det andet er danskerne, trods al tale om økologi og nulvækst, slået ind på en mindre ressourcebevidst livsstil igennem 1980'erne, og navnlig ønsker færre og færre, at staten skal styre os i denne retning.

En lang række variable i Eggert Petersens undersøgelse måler befolkningens oplevelse af trivsel, krise, stress, samt dens forringede eller forbedrede livsvilkår. Andre måler dens offervilje, resignationstilbøjelighed og andre handlingstendenser. Atter andre måler befolkningens selvansvarlighed respektive holdning til statens rolle, hvorved de placerer sig tæt op ad de traditionelle politiske holdninger. Disse oplevelses- og holdningsvariable frembyder naturligvis et intrikat mønster af indbyrdes sammenhænge, som artiklen gør sig megen umage for at trænge ned i. Skulle man pege på mangler heri, kunne det være, at undersøgelsen i så høj grad er lukket om sig selv uden at referere til beslægtede undersøgelser i andre lande eller inden for den øvrige danske samfundsvidenskab. Det er også et problem, at undersøgelsen fra starten i 1982 synes at have taget det for gi-

vet, at der var en krise og ville vedblive at være det. Når man under opsvinget i 1994 stadig anvender de samme spørgsmål til at måle befolkningens „krisebevidsthed“, kan spørgsmålene nok virke lidt anstrengte på nogle af interviewpersonerne. Endelig kan man spørge, hvor stort et grænseudbytte der egentlig opnås ved at vælge den komplicerede Rasch'ske målemodel på nogle sammenhænge, der kunne udtrykkes med enklere midler.

Hvis Eggert Petersens bidrag til bogen er kendetegnet af et højt teoretisk ambitionsniveau og en vis akademisk indadvendthed, er Jørgen Goul Andersens bidrag nærmest det modsatte. Det kendetegnes af frodighed og udadvendthed, hvorimod teorien kun af og til stikker hovedet frem. Anledningen er som regel, at Goul Andersen konstaterer en modstrid mellem sine data og „public choice“ forventninger. For eksempel burde de arbejdsløse gå ind for en sænkning af mindstelønnen, men det gør de ikke.

En sænkning af mindstelønnen er kun én ud af mange strategier til bekæmpelse af arbejdsløsheden. Systematikken i Goul Andersens kapitel går ud på at sammenligne forskellige strategier med hensyn til befolkningens syn på dem: om man mener, de er effektive, og om man går ind for dem. Der er i kriseundersøgelsen i 1994 spurgt om syv, i vælgerundersøgelsen 11 strategier mod arbejdsløshed. Men de falder i nogle få grupper, hvoraf de mest populære er dem, der går ud på at dele arbejdet, for eksempel efter skraldemandsmodellen eller ved hjælp af orlovsordninger. De mindst populære er gennemgående dem, som liberale økonomer anbefaler. Der er i det hele taget et skisma mellem på den ene side befolkningen og på den anden side den politiske elite og eksperterne, og en ringe tiltro i befolkningen til, at beskæftigelses-

politikken virker. Når man ser tilbage på 20 år med stort set stigende arbejdsløshed på trods af så mange planer og politiske initiativer, kan man godt spørge, hvem der her er de mest realistiske, befolkningen eller eliten? De senere års opsving har ganske vist fjernet meget af den konjunkturbestemte arbejdsløshed, men ikke meget af den strukturbestemte, som initiativerne tog sigte på at afhjælpe. Der er derfor en vis logik i, at Nyrop-regeringen ikke har opnået den popularitet, den håbede på, ved at „knække arbejdsløhedskurven“. Som man husker, var det omvendte tilfældet med Hartling-regeringen i 1974: den nød stor popularitet på trods af en voldsom stigning i arbejdsløsheden.

Goul Andersens kapitel er et mønster-eksempel på slagkraftig opinionsanalyse. Undertiden virker det dog, som om han tror lidt for meget på sine tal. Når 67 pct. er enige og kun 18 pct. uenige i at „de offentlige støtteforanstaltninger for de arbejdsløse fastholder ofte folk i arbejdsløsheden i stedet for at bringe dem ud af ledigheden“, kommenterer han det med, at „Nok er det meget 'let' at erklære sig enig i påstanden, sådan som den er formuleret, men det er hinsides enhver tvivl, at argumentet finder en god klangbund blandt vælgerne“ (p. 211). Her ville det være betryggende med en attitudeskala at forholde sig til, så man kunne se præcis *hvor* ledende det enkelte spørgsmål var.

Jurister taler tit alvorsfuldt om „retsbevidstheden“. Jørgen Dalberg-Larsen rejser i kapitel 4 spørgsmålet, om dette udtryk dækker over en ren fiktion, hvormed jurister „begrunder et standpunkt, som det ellers er vanskeligt at begrunde på fornuftig vis“ (p. 286). Han viser med nogle eksempler vedrørende legalisering af hash og behandlingen af narkomaner, hvordan befolkningens retsbevidsthed (i

empirisk forstand) varierer mellem socialgrupper og ændrer sig gennem tiden. Det er dog på mange områder den gennemgående tendens, at ved summariske udsagn går folk ind for strengere straffe, hvori- mod de ved bedømmelse af den konkrete forbrydelse anlægger en mildere linje. Dalberg-Larsens klare budskab er, at „generelle holdningsudsagn på sådanne områder ikke bør stå alene som udtryk for danskernes retsbevidsthedsopfattelse“ (p. 287).

Endelig giver Knud-Erik Sabroe i kapitel 5 en opdatering af vores viden om befolkningens alkoholforbrug. Kriseundersøgelsen tyder på en stigning i forbruget fra 1988 til 1994, men eftersom de officielle tal fra Danmarks Statistik ikke viser en tilsvarende stigning (bortset fra den ukendte faktor, der hedder grænsehandel), betragter forfatteren den fundne stigning som en formindsket under-rapportering af drikkeriet. Hvis vi kan gå ud fra, at underrapporteringen er den samme i de enkelte grupper af befolkningen, er der imidlertid to foruroligende træk i udviklingen. Det ene er, at „storbrugerne“ udgør en voksende andel af befolkningen, otte pct. af den voksne befolkning i 1994 mod seks pct. i 1988; det andet er, at de unge 16-19 årige drikker mere, navnlig de unge kvinder.

Der er ingen særlig grund til, at de her publicerede studier skulle samles i et fælles bind. Snarere synes det som om forskerne uafhængigt af hinanden har haft hver sine „aktier“ i et fælles spørgeskema og på egen hånd har skrevet hvert sit bidrag til rapporten. Men det fremgår klart af rapporten, at der er meget stof at hente i Århus-psykologernes nye krisesurvey. En del af stoffet er i denne rapport ud-møntet til inspirerede analyser af udviklingen gennem 1980'erne ind i 1990'erne, andre dele ligger tilbage i databasen til

forhåbentlig fremtidig brug for andre samfundsforskere. Som kilde til den danske samtidshistorie placerer disse surveys sig i en fremtrædende position.

Ole Borre
Institut for Statskundskab
Århus Universitet

Lauri Karvonen og Per Selle (ed.), *Women in Nordic Politics. Closing the Gap*, Dartmouth: Aldershot, 1995, 404 s.

Bogen *Women in Nordic Politics* redigeret af Lauri Karvonen og Per Selle er en antologi, der sætter fokus på et centralt og aktuelt forskningsfelt: udviklingen i kvinders politiske deltagelse og repræsentation i Norden. Det tværgående tema er, om de politiske kønsforskelle i Norden er på vej til at blive udjævnet.

Bogen må hilses velkommen. Den ud-mærker sig ved en imponerende bredde i analysen af kvinders relation til det politiske liv og ved en systematisk inddragelse af et komparativt nordisk perspektiv. Bogens 15 artikler omfatter centrale dele af det politiske liv: Part I: Women in Nordic Politics, Part II: Women as Voters and Party members, Part III: Organizational participation, Part IV: Public Institutions, Part V: Attitudes and Symbols og Part VI: Beyond Scandinavia. Både de to redaktører og forfatterne ud-gør et blandet nordisk team med centrum ved Bergen Universitet.

Indledningen af Lauri Karvonen og Per Selle og det efterfølgende kapitel af Nina Raaum kan læses som en sammenfatning af bogens centrale temaer, budskaber og nøglebegreber. Hovedbudskabet er et optimistisk perspektiv på kvinders voksende deltagelse og repræsentation i de